

ŞİFA KAYNAĞI OLARAK KUR'AN-I KERİM (Kur'an'ın Şifa Olduğuna Dair Ayetler Üzerinde Bir Tefsir Denemesi)

Hayati AYDIN (*)

Özet

Kur'an güzel ahlak ve değerlere kılavuzluk etmek suretiyle insanın içsel dünyasını arındırmaktadır. Özellikle Kur'an, şüphe, kuruntu, batıl inanç ve ahlakî hastalıklar gibi manevî zaaflarımız için bir şifadır. Bu zaafklar da bütün ruhsal hastalıklarımızın temelidir. Kuran bu zaafklara şifa olunca doğal olarak ruhsal hastalıkların hepsi için bir şifadır. Kur'an, ruhsal sapmaya neden olan bu gibi durumları, içerdiği hükümler ve yerleştirdiği iman olgusuyla izale ederek insanın içsel dünyasını dinginleştirmekte, mümini sıhhate ve dinginliğe kavuşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şifa, Ruhsal hastalık, tedavi

The Holy Quran as a Source of Healing

Abstract

The Quran through guide to good morals and virtues cleans the inner world of man. Especially Quran is a treatment factor for spiritual illness (weakness) as doubt, grudge, denial, faction, hypocrisy, jealousy and ethical illness etc. Those weaknesses also are the foundation of all mental illness. Naturally, if the Quran cure for those moral weaknesses it will be a healing for all of our spiritual illness. The Quran removes the causes of spiritual aberration through with give to its own supporters faith and rules. This makes the believer a healthy person.

Key Words: Treatment, Spiritual Illness, Cure

*) Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
(e-posta: aydinhayati122000@yahoo.com)

Giriş

Konu, “Kur’an şifa kaynağı olabilir mi?” sorusuna cevap vermeye yönelik olarak Kur’an’ın şifası ve ilgili ayetlerde dile getirilen şifanın ne anlam ifade ettiği hakkında olacaktır. Bu arada kısmi de olsa, Allah Resulü’nün (s.a.) hastaları Kur’an’la tedavi edip etmediği, muska ve üfürükçülüğün İslam’daki yerinin ne olduğu konularına da temas edilecektir.

Kur’an Bir Şifa Kaynağı Olabilir mi?

Ş-F-Y kökünden gelen *Şifa* kelimesi ikisi fiil, dördü isim formu olarak toplam 6 sefer Kur’an’da kullanılmaktadır. Bu kullanımların birinde balda şifa olduğu ifade edilmektedir.

Genellikle tesmiye-i bilmasdar (mastar-isim formu) şeklinde kullanılan şifa, sözlüklerde deva bulma, hastalıktan kurtulma, iyileşme ve düzensizliğin itidale dönmesi anlamlarını ifade etmektedir (İbn Manzur, 1997: VII, 157; el-Curcanî, t.y.: 128; el-Ezherî, 1964: XI, 143). Ancak az da olsa isim olarak *şifa*, hastalık ve sıkıntıda başvurulacak ilaç anlamında da kullanılmaktadır (El-Ahterî, t.y., I, 142; Âlusî, t.y.: VI, 139). Nitekim *Kamusu'l-Muhit* mütercimi Asım Efendi de şifayı, hastayı iyileştirmek anlamıyla birlikte ilaç, deva anlamında da tercüme etmektedir (1305: IV, 1029).

Bunun *Tefe’ul* vezni olan *teşef’fi* ise şifa bulmak anlamına geldiği gibi psikolojik bağlamda rahatlama ve yatışma meydana getirdiği için birisinin kin beslediği kimseden intikam almakla yürek soğutması anlamını da ifade etmektedir (Asım Efendi, 1305: IV, 1030; el-Cevherî, 1990: VI, 2394). Yine yatışma veya itminan meydana getirdiğinden dolayı bir şeye hâkim olma, ona galip olma anlamında da kullanılmaktadır (İbn Faris, 2001: 509).

O halde Kur’an’da *Şifa* deva bulma, hastalıktan iyileşme, ilaç anlamını ifade etmekle beraber, yürek serinlemesi ve itminan duygusunu da ifade etmektedir. Nitekim Kur’an’da *Tevbe, 9/14*. ayetinde kullanılan şifanın fiil formu bu anlama delalet etmektedir:

“ Onlarla savaşın ki Allah, sizin ellerinizle onlara azap etsin, onları rezil etsin, sizi onlara üstün getirsin ve inananlar toplumunun göğüslerine şifa versin ” (Tevbe, 9/ 14)

Kur’an’ın pratik bir tedavi içermediği malumdur. O halde sözün, özellikle de Allah kelamının insan üzerinde etkisi olabilir mi? Bu aslında Müslüman tabiplerin üzerinde araştırma yapması lazım gelen konulardan birisidir. Ancak maalesef bu konuda Müslüman tabipler bu güne kadar herhangi bir araştırma yapmamışlardır. Quazi Shamuddin Md. Ilyas dini pratiği insan varlığının kişilik ve sosyal davranışları üzerinde güçlü etkisinin olmasına rağmen bu sahadaki araştırmalar hayli az olduğunu ancak son birkaç sene içerisinde Din Psikolojisi sahasında çeşitli konularda kayda değer bazı çalışmalar yapıldığını ancak Hıristiyan ve Yahudilik dindarlığı üzerinde dindarlığı ölçen skalaların Müslüman dindarlığını ölçmeye uygun olmadığını çünkü İslam’ın hem Hıristiyanlıktan hem de Yahudilikten anlam, kapsam ve tapınma gibi dini boyutlar yönüyle ayrıştığını ifade etmektedir (Ilyas, 1992: 99- 100).

Sözün insan üzerinde tesirinin olduğu muhakkaktır. Tarihte sözün etkisi ile ilgili birçok şey söylenmiştir. Bu gün psikolojik hastalıkların tedavisinde psikoterapinin uygulanması bir nevi sözün etkisinin ilmi disiplin tarafından da kabul edildiğini kanıtlamaktadır. Çünkü psikoterapi tamamen söz, telkin ve güdülenim ile hastayı iyileştirmek amacıyla yönelik olarak yapılan bir tedavi usulüdür. Ayrıca bedensel hastalıklara yakalanmamak için kişinin iyi bir ruh hali içinde olması ve iyileşmesinde de hekimin hastasına telkinlerinin etkili olduğu tespit edilmiştir.

Şöyle bir hikâye anlatılmaktadır: Lokman hekim kendisine gelen hastaya ilaç değil de su vererek kırk gün düzenli olarak her gün bir kaşık sudan içmesini, bunu yaparsa iyileşeceğini, hiçbir hastalığının kalmayacağını söylemiş. Hasta elindeki su olduğundan habersiz denilenleri harfiyen yerine getirmiş. Kırk gün sonunda hiçbir şeyi kalmamış. Hasta, Lokman hekime ne ilacıydı o bana verdiğin? dediğinde Lokman hekim onun su olduğunu söylemiş hasta buna çok şaşırmıştır.

Allah Resulü'nün (s.a.) “*Şüphesiz ki, beyanda sihir vardır*” (Buharî, 51 Tıb, 1981; Darimî, 199 Salat, 1981; Malik b. Enes, 7 Kelam, 1981; Ahmed b. Hanbel, 1981: I, 269, II, 16, III, 470, IV, 263) hadisi sözün insan üzerindeki tesirini göstermektedir. Allah Resulü'nün (s.a.) bu sözün bir teşbihi belîğdir. Bununla da beyanın nerdeyse bizzat sihir gibi bir eylem olduğuna vurgu yapılmıştır. Çünkü bu gibi teşbihler genellikle müşebbeh'in müşebbehun bih'e benzediği konusunda mübalağa için kullanılır.

İbn Mace'nin naklettiği bir hadiste Allah Resulü (s.a.) “*İlaçların en hayırlısı Kur'an'dır*” diyerek (3501 Tıb, 1981) Kur'an'ın tedavi edici etkisine vurgu yapmıştır. Nitekim Allah, Kur'an'da, mümin olan kişilere şifa ve rahmet indirdiğini söylemektedir:

وَنَزَّلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

“Biz Kur'an'dan mü'minlere şifa ve rahmet olan şeyler indiriyoruz. Ama bu, zalimlerin zararını artırmaktan başka bir katkıda bulunmaz.” (İsrâ, 17 / 82)

Bu, Kur'an'da şifa ile ilgili olan üç temel ayetten birisidir. Bazı İslam âlimlerinin bu ayete getirdiği yoruma göre Kur'an'ın hepsi şifadır. Çünkü bunlar “*رَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ*” adesindeki “*min*”i beyan'a (cinse) hamletmektedirler. Ancak bazıları bunu teb'îze hamletmişlerdir (Nisâburî, t.y.: IV, 379; Âlusî, t.y.: 145). Böyle olduğu takdirde ayetin anlamı “*Biz Kur'an'dan bir takım şifayı indiriyoruz*” olur. Fakat bu pek makbul görülmemiştir. Çünkü bu şekilde anlamlandırıldığı takdirde Kur'an'ın diğer bir kısmı şifa değildir anlamı çıkmaktadır. Bazıları da “*min*”i ibtiadü'l-gayeye (gayenin başlangıcına) hamletmişlerdir (Ebu Hayyân, 1983: VI, 74). Böyle olduğu takdirde ise “*Biz Kur'an'dan şifa ayetlerini indirmeye başlıyoruz*” demek olur ki bu da birinci anlamı destekleyen bir yorum olmaktadır.

O halde bu ayette ifade edilen Kur'an'ın müminler için şifa olması ne anlam ifade eder?

Kur'an, Seyyid Kutub'un deyimiyle teorik veya deneysel bir bilgi kitabı değildir. Bundan dolayı da her okuyan ondan aynı şekilde yararlanamaz ve içinde olanı kucaklayamaz. Şüphesiz Kur'an kalplere hitap eden bir kitaptır. Başta Kur'an, iman ve yakîn (kesin bilgi) ile ona yönelen açık kalpli kişilere hitap eder, nurunu ve kokusunu bu gibi kişilerin kalplerine aktır. Her ne vakit bir insan kalbi Kuran ile islansa (yıkansa) Kur'an tatlılığını almadaki hazzı o derece büyük olur ve katı, kurumuş bir kalbin alacağından daha fazla Kur'an anlamlarını ve rehberliğini algılar, Kur'an'ı inkar eden, tesadüf eseri olarak onu okuyandan daha fazla nuru ile hidayet bulur, kalbi sönmüş okuyucudan daha fazla sohbetinden istifade eder.

Kur'an'ın içerdiği bütün nizam, şeriat ve terbiyeler her şeyden önce iman üzerine kurulur. Kalbi Allah'a, Kur'an'ın Allah katından gelen bir vahyi olduğuna, onda olan her şeyin Allah'ın irade ettiği bir program olduğuna inanmayan bir kimse layık olduğu şekilde Kur'an ile hidayet (doğru yolu) bulamaz, onda yer alan müjdelere müjdelenebilir.

Şüphesiz Kur'an'da hidayet, bilgi, hareket ve kılavuzluğa dair büyük hazineler vardır. Ancak iman bu hazinelerin anahtarıdır. Kur'an'ın hazineleri ancak iman anahtarı ile açılırlar. İşte gerçek bir imanla Kur'an'a iman eden kimseler bu Kur'an'la harikaları gerçekleştirirler (Kutub, 1981: V, 2626).

Seyyid Kutub'un vurguladığı bu duruma diğer müfessirler ve İslam âlimleri de dikkatleri çekmekte ve Kur'an'dan şifa bağlamında istifade etmenin temel şartının iman olduğunu vurgu yapmaktadırlar (bkz. Kurtubî, 1988: XIV, 40; El-Han, 2006: 171- 172).

Kur'an bir Müslüman için her şeyi ifade eder. Hayatının kuralını ondan aldığı gibi hastalıklarının da şifasını ondan umar. Şatibî şunları ifade etmektedir: *"Milletin inancından anlaşıldığı kadarıyla hukukun (Şeriatın) hepsi, milletin temeli, hikmetin kaynağı, peygamberliğin kanıtı, görme ve basiretin nuru, kendisinden başka Allah'a ulaşamayan, kendisinden başkası ile kurtuluşa kavuşulamayan, kendisine muhalif olan şeye bağlanulamayan kitabın Kur'an olduğuna dair ümmet arasında olan ittifak, araştırmaya ihtiyaç bırakmayacak bir boyuttur. Durum böyle olunca maksatlarına ulaşmayı ve Kur'an ehline katılmayı dileyen kişi için Kur'an'ı ilim ve amel bakımından sohbet ve samimi yaranı, gece ve gündüzün deveranında mesai arkadaşı etmesi zorunludur. Böyle yaptığı takdirde çok geçmeden bu kişi amacına ulaşacak ve isteğini elde edecektir"* (Şatibî, 2004: III, 309-310). Kur'an'ın Müslümanlar arasında genel itibarı bu olunca her konuda olduğu gibi maddi ve manevi hastalıklarında da şifa için ona müracaat edilmiş ve edilmeye de devam edilmektedir.

Ancak müfessirlerin ekseriyetine göre Kur'ân sadece bozuk inanç ve kötü ahlak gibi hastalıklara bir şifadır (Nîsâburî, t.y.: IV, 379; Razî, 1998, VI, 390; Âlusî, t.y.: VIII, 146). İbn Mesud, İbn Abbas, Mücahid, Katade ve diğer bir takım selef de

"*في قلوبهم مَرَضٌ*" "Onların kalplerinde hastalık vardır" şeklindeki ayetlerde ifade edilen hastalığı müfessirler gibi mecaza hamlederek (Âlusî, t.y.: I, 149) bunu bozuk inanç, kötü ahlak gibi manevî hastalıklara yorumlamışlardır (Razî, 1998: I, 304; Âlusî, t.y.: I, 149). O halde,

1. Kur'an Manevî Hastalıklara Şifa Olabilir Mi?

Müfessirlere göre Kur'an'daki her bir ayetin gerek müstakil bir şekilde veya gerek kısmî olarak mümin için şifaya katkısı mutlaka vardır. Beydavî Kur'an'da indirilen her bir ayetin, müminlerin dinlerini işlevsel bir hale getirmede ve nefislerini güzelleştirmede (veya nefislerine güzel bir boyut kazandırmada) hastalıklara şifa veren ilaçlar mesabesinde olduğunu ifade etmektedir (Beydavî, 1991: III, 238).

Özellikle Razi'ye göre insan ruhu batıl inançlar ve bozuk ahlaklar yüzünden hastadır. Çünkü bunlar bir hastalık gibidirler. Ruhsal hastalıklar da iki türdür: 1. Batıl inanç 2. Kötü ahlak. Batıl inançların en kötüsü ilahiyat (İlahi varlığa ait olan) nübüvvet, mi'ad, kaza, kader ile ilgili olanlardır. Kur'an ise bu konularda hak yolun delillerini ve batıl mezheplerin (disiplinlerin) iptalini içermektedir. Ruhsal hastalıkların en güçlüsü bu konularda olan itiyatlar olunca Kur'an'ın bu gibi mezhep ve yolların üzerindeki örtüyü kaldıracak delilleri içermekte olması doğal olarak onun bu türden olan ruhsal hastalıklar için şifa olduğunu ortaya koymaktadır. Kötü ahlaka gelince, Kur'an bunu tafsilatlı açıklayan bilgileri içermekte, ahlaktaki bozuklukları tanıtmakta, kâmil, yüce ahlaka ve övülen amellere kılavuzluk etmektedir. O halde Kur'an bu türden hastalıklar için şifa kaynağı olunca, onun bütün ruhsal hastalıklar için bir şifa kaynağı olduğu ortaya çıkmaktadır (Razî, 1998: VI, 390).

Bize göre bu isabetli bir yorumdur. Hakikatte küfr, nifak, şüphe, şirk, kalp katılığı, riya, kibr, su-i zan, kin, haset, dünya sevgisi, hırs gibi manevî hastalıklar pratik tıbbın iyileştirmede aciz olduğu hastalıklar olup Kur'an tedavisi haricinde tedavi edilemezler. Hangi tabip şirk, kalp katılığı, hased, kin, hırs vb. olumsuzluklara bu güne kadar bir ilaç önerebilmiştir. O halde Kur'an'da asıl olarak hastalık insanı maneviyatında körleştiren, onu kemal yolundan alıkoyan, onu ebedi saadetinden mahrum eden şeydir. İnsandaki her bir ahlaki zaaf Kur'an nazarında birer hastalıktır. Asıl olarak beşerin ruhsal hastalıkların altında yatan bu manevî hastalıkların olduğunu bilmek lazımdır. Hiç kimse insanda sevgiyi, acıma duygusunu korutan katı bir cimriliğin, insanı tertiplere sevk eden bir bencilliğin, komşusunun bir nimete kavuşması esnasında günlerce uyku tutamayan, kininden dolayı beden fonksiyonları ve sosyal iletişimi sekteye uğramış birisinin normal bir ruh haline sahip olduğunu söyleyemez. Elbette her bir zaafın davranışlara yansayan olumsuz bir etkisi olacaktır.

Abdul Hayy Alawi İslam'ın ruh sağlığını sırf patolojik bir vaka olarak mütalaa etmediğini fakat ruhsal sağlığı sürdürebilecek ve geliştirebilecek şekilde onun pozitif görüntüleri üzerine vurgu yaptığını ifade etmektedir. "The Qur'an'ic Concept of Mental Health" adlı çalışmasında şöyle demektedir: İslam Rıza, Tevekkül gibi belli ruhsal değerlere teşvik etmektedir. Ruhsal sağlığın teşvik edilmesinde bu değerlerin önemi asla göz ardı edilemez. Şüphesiz hiddet gibi bazı duygular belirli bazı ruhsal hastalıkların nededir. Müslümanlar kendi duygularını kontrol altına almaya yönlendirilirler. Kur'an, "O (koruna) nlar... öfke(lerin)i yutkunurlar, insanları affederler. Allah da güzel davrananları sever." (Ali İmran, 3/134) demektedir.

Yine din bağlamında diğer insanlarla iyi ilişkiler kurmak her insanın bir görevidir. Özellikle kan bağı ve komşuluk gibi bağlarla kendisine yakın olanlarla. Ruhsal sağlığın da sınırlarından birisi bazı haklar ve sorumlulukları dikkat etmenin altında yatmaktadır. Sağlıklı bir fert, kendi kabiliyeti nispetinde sosyal ödevlerini en iyi şekilde yerine getirdiği gibi şahsına karşı da görevlerini yerine getiren kişidir. Şu harikulade ayet onun davranış kuralıdır:

“Allah adaleti, ihsanı, akrabaya vermeyi emreder, fahşa (edepsizlikten)dan, münker (fenalık)den ve bağıy(azgınlık)den meneder. öğüt almanız için size böyle öğüt verir.” (Nahl, 16/90)

Tekrar tekrar bu gibi ayetleri okuyup kendi davranışlarının bu hedefler tarafından motive edildiğini gören birisi bunlar (rıza, tevekkül) vasıtasıyla bazı pozitif davranışları geliştirdiği ve belirli ihtiyaçlardan sakındığını, endişe ve gerginliklerden kurtulduğunu görecektir. Psikologlar uyumlu bir kişinin sosyal yaşamını iyi düzenleyen biri olduğu hususunda hemfikirlerdir. Modern psikolojinin içsel huzurun sağlanmasının kurallarını tespit etmede başarılı olmadığı ateşli kargaşaların asrı olan zamanımızda İslam'ın görüşü Tanrının bir hediyesi olabilir. Ben gerek Müslüman gerek Gayr-ı Müslim psikologların diğer herhangi birinden daha ziyade İslam'a ait modeli çok daha etkili ve çekici olarak bulacaklarına inancım büyüktür (Alawi, 1992: 94- 97).

Tamamen katıldığımız bu yorumlar, Kur'an'ın fert ve toplumun hıfzıssıhhasında vazgeçilmez bir fonksiyon icra ettiğinin yavaş yavaş anlaşıldığını ortaya koymaktadır. Elbette olumsuzluklarda sabretmeyi büyük bir erdem gören ve gayesinde azmi gaye edinen, kendi duygularını Kur'an ışığında kontrol altına alan, zaafarının etkilerini asgariye indiren ve toplum ile barışık yaşayan, onunla kuvvetli tesanüt ilişkileri içinde olan ruhsal sağlık bakımından en ideal seviyeyi yakalar. Müminlerin ne kadar ideal, kafir ve münafıkların da ne kadar kötü bir ruh haletine sahip olduklarını Kur'an'ın kullandığı teknik kavram, ifade ve temsillerinden de anlamak mümkündür¹. Bundan dolayı ferdi ve toplumu ıslah ettiği için Kuran'ın bir şifa kaynağı olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim İbn Mes'ud'dan

1) Örneğin, Kur'an'da gönül darlığı anlamında kullanılan *Dayk / D-Y-K* kavramına bakalım. Bu kavramın Kur'an'da iki versiyonu vardır. Birisi Allah Resulü (s.a) ile diğeri de inancsızlarla ilgili kullanımıdır. Allah Resulü (s.a.) hakkında kullanımı şöyledir: *“Herhalde sen: “Ona bir hazine indirmeli veya beraberinde bir meleğ gelmeli değil miydi?” demelerinden ötürü, sana vahyolunanın bir kısmını (duyurmayı) terk edeceksin ve bununla göğsün daralacak(dâik); ama sen sadece bir uyarıcısın (böyle sözlerle aldırma), her şeye vekil olan Allah'ır.”* (Hüd, 11/12)

Görüldüğü gibi Kur'an, Allah Resulü'nün (s.a.) kalbinin darlığını dile getirirken “göğsün daralacak(dâik)” şeklinde ism-i fâil kipiyle “dâik” şeklinde bu darlığı ifade etmektedir. Bu şekilde İsm-i fâil kipinin kullanımı Arap dili belagatinde kalıcı sıfatlara delalet etmez. Bundan Allah Resulü'nün (s.a.) göğüs daralmasının geçici olarak bazı olayların onda bıraktığı süreli duygusal bir etkinin sonucu olduğunu anlamaktayız. Hâlbuki bu ifadenin inancsızlar hakkında kullanımı şu şekildedir: *“Allah kimi doğru yola iletmek isterse onun göğsünü İslam'a açar, kimi de sapırmak isterse onun göğsünü, (o kimse) göğşe çıkıyormuş gibi göğsünü dar ve tıkanık (dayyık) yapar. Allah inananların üstüne işte böyle pislik (sıkıntı) çökertir”* (En'am, 6 /125)

Görüldüğü gibi Allah'ın sapırdığı kişinin yürek daralması hakkında ise *“(O kimse) göğşe çıkıyormuş gibi göğsünü dar ve tıkanık (dayyık) yapar”* denilmektedir. İfadede kullanılan “dayyık” kelimesi bir sıfatı müşebbehe kipidir. Bu kipin özelliği ise sübût ve devamı, yani ruhtaki kalıcı sıfatlara delalet et-

nakledilen bir hadiste Allah Resulü (s.a.) şöyle demiştir: “ Bu Kur’ân Allah’ın bir ziyafetidir; kudretinizin yettiği kadar bu ziyafetten bir şeyler öğrenin. Bu Kur’ân Allah’ın bir ipi ve açık bir nurudur, fayda veren bir şifası, ona tutunan için bir korumasıdır; ona tabi olan için bir kurtuluş vesilesidir; yoldan saptırtmaz, doğru yola götürür, sürçtürtmez, memnun bırakır. Gariplikleri tükenmez. Çok tekrardan çürümez. Onu okuyunuz. Şüphesiz ki Allah her bir harfi için okuyuşunuza on hayır verir. Ben “elif” “lam” ve “mim” in bir harf olduğunu söylemiyorum; “elif” “lam” ve “mim” in her biri bir harftir. Birinizi ayaklarından birini eve atarken Bakara süresini okumazlık yaptığını görmeyeyim; çünkü Şeytan Bakara suresinin içinde okunduğu evden kaçır. Evlerin en boş olanı içinde Allah kitabından bir şeyin olmadığı bir göğüstür (Dârimî, 23 Fedâilu’l-Kur’an, 1981).

İsrâ, 17 / 82. de şifası ile birlikte Kur’an’ın rahmet olduğu da ifade edilmiştir; Acaba rahmetin şifa ile bir ilişkisi vardır? Aslında *Rahmet* bir sıfat olup insandaki yansıması olumsuzluklarda söz konusu olmaktadır. Bir olumsuzluk söz konusu olduğunda bu sıfatın tecellisi olan *merhamet* duygusu ortaya çıkarak başkalarına karşı şefkat, dostluk ve yakınlık duygusunu izhar etmeye, yardımı esirgememeye kişiyi sevk etmektedir. Ancak bu sıfatın her türlü noksanlıklardan uzak olan Allah’a nisbet edilmesinde başka bir anlam aramak lazımdır. Çünkü Tefsir geleneğinde Allah isimleri insan gibi reaksiyon kaynaklı olarak tefsir edilmezler. Lügatte *Rahmet* kalp inceliği, acıma olup ikram ve iyilikte bulunmayı gerektirmektedir; Kendisinde olan cenin sarıp koruduğu için annenin rahmi de bu kökten türeyerek *Rahm* adını almıştır. İnsan olumsuz bir durum ile karşılaştığında etkilenecek kişilere şefkat ve merhamette bulunur. Ancak Allah için ise rahmet, kullarına karşılıksız lütufta bulunmayı ifade eder. Çünkü Tefsir geleneğinde

اسم الله تعالى إنما تأخذ باعتبار الغاية التي هي افعال دون المباد التي تكون انفعالات

“Allah’ın isimleri fiil olan gayeleri yönüyle yoksa tepkisel kök olma yönleriyle anlamlandırılmazlar” (Beydavî, 1991: I, 27) ifadesi bir genel kural olmuştur.

O halde mademki *rahmet* ancak olumsuz durumlar için kuruma şeklinde ortaya çıktığına göre Kur’an olumsuzlukları olumluya çeviren sırf Allahın kullarına katıksız bir lütfüdür. Bundan dolayı da Kur’an’da insanın olumlu yönlerinden daha çok onun olumsuzlukları üzerinde durulmakta ve insanın ıslah yolları gösterilmektedir.

mehtedir. Çünkü ismi fâil anlamında olup, ismi failerin kipinde gelmeyen vezinler sıfatı müşebbehe vezinleridir. Bunlar da genellikle *levne* (renge), *ayba* (kusura) ve *hilye* (süse) delalet ederler; *ahmer* (kızıl), *a’rec* (topal), *ekhal* (kara gözlü) gibi. Ya *huluv* (boş) a ve *imtilâ* (doluluğa) delalet ederler; *a’şân* (susuz) ve *reyyân* (doymuş) gibi. Ya da içsel olan *dâ* (hastalığa, sıkıntıya) delalet ederler; *Dacr* (karın sancısı), *Şaras* (huysuz) gibi. İşte *dayyık / göğsü dar* ifadesi de bu guruba girmektedir, yani *dâ*, hastalığa, içsel sıkıntıya delalet etmektedir. O halde Kur’an’ın “*dayyık*” ifadesinden, göğüs daralmasının bu gibi kimselerde kalıcı bir sıfat, bir hastalık olduğunu anlamaktayız.

Şu ayet de müm’ in birisinin ruhsal güzelliği ile inançsız-münafığın içinde bulunduğu bunalımı tasvir etmektedir:

“Ölü iken kendisini dirilttiğimiz ve kendisine insanlar arasında yürüyebileceği bir ışık verdiğimiz kimse, karanlıklar içinde kalıp ondan hiç çıkamayan kimse gibi olur mu? İşte kafirlere, yaptıkları (işler), öyle süslü gösterilmiştir.” (En’am, 6/122)

Yüz on dört sürenin *Rahm* kökünden *Rahmân* ve *Rahîm* sıfat-isimleri ile başlaması bütün Kur'an'ın Allah'ın Rahmet sıfatından tecelli ettiğini ve bütün varlığın onun lütfu olduğunu ortaya koymaktadır. Rahman suresinde dahili ilişki üzerinde bir araştırma olan "*Context and internal relationships: keys to quranic exegeses*" başlıklı makalesinde M.A.S. Abd Haleem de bu noktaya dikkatleri çekmektedir. O, Rahmân suresinde *er-Rahmân* isminin tek başına bir ayet olup ve bunun bütün bu sureyi özetlemekte, bütün ayetler bu isimle bağlantılı bir yapı oluşturmakta ve hem işaretleriyle hem de fonetiğiyle bu ayetin kendisini takip eden materyallere yön verdiğini ifade etmektedir. Bu da bize Allah'ı, onun merhamet ve lütfuyla ilgili bütün bilgileri bize sağlayan Kur'an'ın er-Rahman'ın direkt hitabı olduğunu, en büyük lütuf olan Kur'an'ın er-Rahman tarafından öğretildiğini ifade etmektedir (Abdel Halem, 1993: 75- 76).

Kur'an'ın şifa olduğuna dair diğer bir ayet ise *Yunus*, 57. ayetidir:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِّمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ

"Ey insanlar, size Rabbinizden bir öğüt, göğüslerde olan(sıkıntılara) şifa ve inananlara bir yol gösterici ve rahmet gelmiştir" (Yunus, 10 / 57)

Yani size güzel amellerle çirkin amellerin üzerindeki örtüyü kaldıran, güzel amellere özendiren çirkin amellerden de sakındıran amelî hikmet ile göğüslerdeki şüphe ve kötü inançlara şifa olan, hidayet ve yakine götüren nazarı hikmeti içeren bir kitap gelmiştir (Beydavi, 1991: III, 20; Âlusî, t.y.: VI, 139). Gerçek bilgileri açıklayan, şüphe hastalıklarını ve kötü inanç doğasını izale eden, afakî ve enfüsî delillerle istidlale irşat etmekle hak ve yakın yoluna ileten bir kitap gelmiştir (t.y.: VI, 139).

Müfessirlere göre Allah, bu ayette (*Yunus*, 10 / 57) Kur'an'ı, öğüt, göğüslerdekine şifa, inananlara yol gösterme ve rahmet şeklinde dört vasıfla nitelemektedir: Kur'an'ın öğüt olması, onun bir doktor gibi ilk olarak hastasını kendisine zarar veren şeyden sakındırmasıdır. Kur'an'ın göğüslerdekine şifa olması, gerçek inanç ve güzel ahlakı içermesidir; bu da bir doktorun hastalığa karşılık hastasına sıhhat temin edecek uygun tedavi sunmasıdır. Kur'an'ın inananlara yol göstermesi ise, kendisiyle hidayetinde elde edilmesidir; Kur'an, doğa yönüyle karanlık olan kötü dürtülerin etkilerini giderdiğinde nefis (benlik) aynası cilalanıp kutsî âlemi gösterir bir hale gelir ve varlığın (veya kutsî âlemin) şekilleri ona akseder ve lahutî âlem onda tecelli eder. Kur'an'ın inananlar için rahmet olmasına gelince, nefis, dile getirilen bu ruhsal makamlara ve lahutî yükselişe ulaşıncı, (buradan aldığı) nurları güneşin fizikî âleme ışıklarını saçması gibi eksiklikler içinde bulunan insanlara saçmasıdır. Bu nefsin nuru, nakıs olanların ruhlarına, tıpkı güneşin cevherinin nurunun âlemin kütlelerine taşması gibi feyizde bulunacak bir biçimde bu ruhani derece ve rabbani basamağa ulaşması demektir. İşte Allah'ın Kur'an'ın "mü'minler için bir rahmet" tavsifinden maksat budur. Bu anlam mü'minlere tahsis edilmiştir. Zira inatçı kulların ruhları, peygamberlerin ruhlarının nurlarından aydınlanamaz. Güneşten gelen ışığı alabilen cisim, yönü güneşin yönüne karşı olan cisimdir. Bu tekabül etme işi olmazsa güneşin ışığı, o cisme düşmez. İşte tıpkı bunun gibi, pâk olan peygamberlerin ruhlarının

himmetine yönelmeyen her rûh, onların nurlarından istifâde edemez ve o kudsî tertemiz ruhların etkileri, o ruhlara ulaşmaz.

Veya *öğüt*, halkın dışının uygun olmayan şeylerden temizlenmesine, şeriata; *şifa*, bozuk inançlardan, kötü ahlaklardan ruhların temizlemesine, tarikata; *hidayet*, sıdıkların kalplerinde gerçeğin parlamasına, hakikate; *rahmet* ise, diğer insanlar için mükemmel olabilecek derecede kemal ve aydınlatmanın elde edilmesine, nübüvvele delalet etmektedir (Nisâburî, t.y.: III, 590; Razi, 1998: VI. 268-271; Ebu Hayyân, 1983: V. 170).

Razî'ye göre batıl inançların ve kötü ahlakların elde edilmesi şiddetli hastalıklar gibi ruhun cevherini etkiler. Bu durumda hasatlığı iyileştirecek bir doktora ihtiyaç duyulur. İşte Peygamber bu gibi hastalıklara bir Doktor, Kur'an da, hasta kalpleri terkihiyle tedavi eden bir ilaç deposu gibidir. Kur'an insanın derunundaki hastalıklara neden olan şeyleri tedavi eden ilaçlar sunar. Peygamber (a.s.) ise bir doktor gibi insanları yasak olan, kötü şeylerden sakındırdığında uygun olmayan şeylerden onların dışlarını temizler; peşinde içsel temizliği emreder. Kötü ahlakın giderilmesi ve güzel ahlakın kazanılması da ancak nefisle mücadele etmekle mümkün olmaktadır. Bu yapıldığı takdirde hastalık gider ve şifa elde edilir, ruhun cevheri melekûti âlemi temaşa etmeye engel olan bütün engellerinden arınır ve tertemiz olur (Razî, 1998: VI, 268).

Şifa ile ilgili üçüncü bir ayet ise *Fussilet*, 44 ayeti olup diğer ayetler gibi bu da Kur'an'ın şifasına vurgu yapmaktadır:

وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ أَلْعَجَمِيُّ وَعَرَبِيٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءً وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُولَئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ

"Eğer biz onu, yabancı (dilde) bir Kur'an yapsaydık derlerdi ki: "Ayetleri (anlayacağımız) biçimde (kendi dilimizde) açıklanmalı değil miydi? Araba yabancı söz mü (geliyor)?" De ki: "O, inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuz ve (göğüslerdeki hastalıklara) şifadır. İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır ve Kur'an, onlara bir körlüktür.(Sanki) onlar, uzak bir yerden çağırılıyorlar (da duymuyorlar)" (Fussilet, 41 / 44)

Müfessirlerin şifa ile ilgili genel kanaati şudur: Hakka temayülü olan ve dinî arayışta gayrete sevk edecek himmete sahip olan herkes hakkında bu Kur'ân bir hidayet ve şifadır. Kur'ân'ın hayırlı işleri göstermesi ve bütün mutluluklara kılavuzluk etmesi onun hidayetidir: Bir kimse için hidayet mümkünse Kur'an o kişiyi hidayete sevk eder; işte Kur'ân'ın hidayete olan bu rehberliği o kimse için manevi hastalıklara bir şifadır (Razî, 1998: IX, 570).

2. Kur'an Maddî Hastalıklara Şifa Olabilir Mi?

Kur'ân'ın bedensel hastalıklara da şifa olduğu bazı müfessirler tarafından ifade edilmiş ve birçok bedensel hastalığın Kur'an'la iyileştirildiği anlatılmıştır (Nisâburî, t.y.: IV, 379; Âlusî, t.y.: VIII, 144; Yazır, 1979: V, 3195). Ancak Hasan el-Basrî, "Allah'ın

Kur'an'ı göğüslerdekine şifa olarak indirdiğini yoksa onu insanların bedensel hastalıkları için indirmediyini" söyleyerek Kur'an'ın sadece manevî hastalıklara şifa olduğunu ifade etmiştir (Bkz. Âlusî, t.y.: VI, 143; Reşit Rıza, t.y.: XI, 402). Nitekim Allah Resulü de (a.s.) birçok hadiste tedavi olmayı emretmiştir: "*Ey Allah'ın kulları tedavi olunuz. Allah subhanehu çaresi olmayan hiç bir hastalık vermemiştir. Ancak yaşlılık müstesna*" (Ibn Mace, 3436 Tıb, 1981) veya "*Allah şifası olmayan hiç bir hastalık indirmemiştir*" (Ibn Mace, 3438- 3439 Tıb, 1981; Tirmizî, 2038 Tıb, 1981); "*Her bir hastalığın bir şifası vardır. Hastalığın şifası isabet edince Allah'ın izniyle hastalık iyileşir*", demiştir (Muslim, 69 Selam, 1981).

Âlusî, İslam âlimlerinden Supkî'nin vücudundaki birçok yaradan, el-Kuşeyrî'nin de iyileşme ümidi olmayan bir hastalıktan Kur'an'ın şifa ayetlerinin tespit edilerek okunması veya bir kaba yazıldıktan sonra suyla kabın yıkanıp suyunun kendilerine sürülmesi veya içirilmeleri sayesinde kurtulduklarını nakletmektedir (Âlusî, t.y.: VIII, 144). Yine Hz. Aişe'nin içinde su bulunan bir kaba Muavizeteyn'i okuyarak onu hastanın üzerine serpmeyi emrettiği nakledilmektedir (Ebu Hayyân, 1983: VI, 74). Ancak bu durum Kur'an'ın üfürükçülüğe veya muskada kullanılmasının caiz olup olmadığı meselesini ortaya çıkarmaktadır.

Ebu Davud, Cabir kanalıyla naklettiği bir hadiste Allah Resulü'ne (s.a.) *nüşre* (Allah'ın isimlerinden bir takım isimleri veya Kur'an ayetlerinden bir takım ayetleri bir kaba yazıp) suyuyla hastayı ovmak veya suyunu hastaya içirmek ile ilgili sorulduğunda "*Nüşre yapmak Şeytan işlerindedir*" şeklinde cevap vermiştir (Ebu Hayyân, 1983: VI, 74; et-Tayyibî, 1992: 16)². Ancak bu nehiyin Allah'ın kitabı ve Resulü'nün (s.a.) sünneti dışındakiler için olabileceği söylenmiştir (Ebu Hayyân, 1983: VI, 74). İbn Müseyyeb bu (tarz) muskayı caiz görmüş ve hadiste Allah Resulü'nün (s.a.) ifade ettiği cahiliyede yapılan muska olduğunu ifade etmiştir (Âlusî, t.y.: VIII, 144; et-Tayyibî, 1992: 16). Âlusî, sünnette de Allah Resulü'nün (s.a.) muska yaptığına veya yazdığına ya da suyundan içirdiğine dair herhangi bir şeyin tespit edilemediğini ifade etmiştir (t.y.: VIII, 144).

Hâkim, Beyhakî, Tabaranî, İbn Munzîr ve Kurtubî gibilerin naklettikleri bir hadiste Allah Resulü (s.a.): "*Kim temime (korunmak gayesiyle içine bir şey yazıp da boynuna) takarsa Allah onun işini bitirmesin, kim nazar boncuğu takarsa Allah onun için bir değişim yapmasın*" (Beyhakî, t.y.: IX, 350; el-Hakim en-Nisaburî, Hadis No: 7501, 1990: IV, 240; İbn Balban, Hadis No: 6086, t.y.: XIII, 450) demiştir. Müslüman ilim adamlarına göre bu hadisin anlamı, göze gelme veya başka bir korkuyla yapılan muskaya bir bedduadır (Et-Tayyibî, 1992: 17).

2) Bu konuda kullanılan diğer bir takım terimler daha vardır. Bunlardan *Rukye*, göz değmesinden korunmak için yapılan (İbn Seyide, El-Muhasses, III. 130), veya şerrinden korkulan şeyden korunmak amacıyla bir takım şeyleri okuyup hastaya üfürmek anlamındadır (Zemahşeri, t.y.: I, 482, İbn Düreyd, t.y.: I, 378, Yazır, 1979: VIII, 5484); *Avze* ve *Temime*, İkisi de aynı anlamda olup korunmak gayesiyle içine bir şeyler yazılıp vücuda asılan kolyeye denilir. (Zemahşeri, t.y.: I. 87, 325, et-Tayyibî, a.g.e., s. 17). *Et-Tevle*, kadına kocasını sevdirtmek bağlamında yapılan muskadır (et-Tayyibî, 1992: 17). *El-Veda*, göz değmesine, nazara karşılık takılan boncuktur, yani nazar boncuğudur. (1992: 17).

Bütün bunlardan bu gibi hadislerin, korunmak gayesiyle cahiliye döneminde yapılan ve kendilerini koruduklarına ve belayı defettiklerine inanılan muskallardan sakındırmak bağlamında dile getirildikleri anlaşılmaktadır.

O halde Kur'an'da şifa ile ilgili ayetlerin bir kâğıda yazılarak taşınması veya bir kaba yazıldıktan sonra kabın suyla yıkanarak suyunun içilmesinin bir etkisi olur mu? Kanaatimize göre bundan şifanın meydana gelmesi büyük oranda inança bağlı olan bir durum olup müfessirlerin de Kur'an'dan istifade etmenin şartı olarak ona inanmaktadır şeklindeki ifadelerinde de bu durum vurgulanmaktadır. Nitekim psikiyatrinin de bazı hafif hastalıkların tedavisinde plasebo denilen içeriğinde herhangi bir ilaç olmayan maddelerin %40 lara varan oranda hastayı tedavi ettiğine inanmasının nedeni, hastanın kullandığı şeyin ilaç olduğuna dair olan inancından kaynaklanmaktadır.

Kur'an'ın kendisine şifa vereceğine inanan ve böylece ümidi yükselen, ümitsizlik ateşi sönen birisinde vücudun doğal enerjisi, ğarizî, hormonal güçleri ortaya çıkar. Bu da doğal ruhun güçlenmesini ve hastalığın vücut dışına atılmasını doğurur. Bu gün imanın, yani moral yüksekliğinin kanser gibi nice korkulu hastalıklara müspet anlamda faydasının olduğu, inancın vücutun kimyasına etki ederek bazı hormonal mekanizmaları harekete geçirdiği mütehassısların malumudur. Örneğin, bu gün tıpta mutluluk ve huzur gibi durumlarda vücutta morfin kadar güçlü endorfin hormonunun salgılandığı, vücudu tedavi etmede ve acıları dindirmede fevkalade etkisinin olduğu kanıtlamış bulunmaktadır. Bu da mutluluk, huzur ve imanın güçlü tedavi etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Bu gün tıp ilminin henüz teşhis edemediği vücutta daha birçok hikmetli Tanrısal tasarrufların yapılmadığını kim iddia edebilir ki. Zaten "*Biz Kur'an'dan mü'minlere şifa ve rahmet olan şeyler indiriyoruz*" ayet ifadesi de bu şifanın sadece inananlara mahsus olduğunu ifade etmesi bu şifada özellikle etkili olan şeyin müfessirlerin de vurguladıkları gibi inanç olabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak yine de Kur'an anlamını tahsis etmek doğru değildir. Bunda Allah'ın hususi bir etkisinin de olabileceğini, olağandışı durumların vukuu bulabileceğini ihtimal dairesinde görmek lazımdır. Kur'an'da bazı ümitsiz durumlarda istisnai hallerin zuhur ettiğini dua ile ilgili ayetlerden anlamak mümkündür (Meryem, 19/1-9, Sad, 38/ 41-42; Zâriyat, 51/24-30). Ancak yine de Kur'an'ın şifasının maddî hastalıklar yerine asıl olarak manevî hastalıklar üzerinde olduğunu unutmamak lazımdır.

Ancak bana göre burada bir ihtimal daha bulunmaktadır. Her ne kadar Kur'an, bedensel hastalıklarla ilgili yani patolojik olarak bir söz söylemez olsa da ruhsal sağlığı temin etmesi maddî hastalıkların birçoğunda kişinin ruhen sağlıklı olması bu hastalıkları önlediğini bilmek lazımdır. Bununla birlikte pis ve murdar olan şeyleri haram kılması yemek-içmek ile ilgili kurallar taşıması, israftan men etmesi, helal ve temiz olan şeylerden yemeyi emretmesi, temizliğe teşvik etmesi onun beden için de bir sıhhat unsuru olduğu söylenilebilir. Bu gün bedensel hastalıkların birçoğunun yeme ve içmede oburluktan, pis ve sağlığa uygun şartlara riayet etmemekten kaynaklandığını bilmemiz Kur'an'ın bu kurallarıyla ne kadar isabetli bir şekilde müntesiplerinin hıfzıssıhhasına dikkat ettiğini ortaya koymaktadır. Örneğin alkol kullanan kimselerin bu durumu siroza sebep olduğu gibi, bağımlılık yapması kişinin yaşam fonksiyonunun bozulmasına, hastalıklara karşı bedeninin güçsüz düşmesine neden olmaktadır. Oburluğun, kolesterol, kalp yetmezliğine,

karaciğer yağlanmasına neden olup vücut fonksiyonlarının tam yapmamasına neden olduğu gibi vücut yükünü fazlaştırıp eklemlere yük bindirerek eklem hastalıklarına da neden olmaktadır. Kur'an'ın temizliğe teşvik etmesi ise tıbbi hastalıkların mikroba bağlı olanlarına karşı kişiyi koruması her şeyden daha önemlidir.

Ancak şifa demişken Kur'an'da şifa kaynağı olarak gösterilen diğer hususlara da temas etmek lazımdır. O halde,

3. Kur'an'da şifa kaynağı olarak gösterilen hususlar:

Kur'an'da özellikle suyun ve balın şifa kaynağı olduğuna dair açık ifadeler bulunmaktadır. Suyun şifa olduğu H. Eyyub'u anlatan şu ifadelerde geçmektedir:

"Kulumuz Eyyub'u da an: (O) Rabbi'ne "Şeytan, bana bir yorgunluk ve azap dokundurdu" diye seslenmişti. "Ayağını (yere) vur, işte yıkanacak ve içilecek serin (bir su), (dedik). Ona bizden bir rahmet ve sağduyu sahiplerine bir ibret olarak ailesini ve onlarla beraber bir eşini daha armağan ettik." (Sad, 39/41-43)

Ayetin zahirine göre Hz. Eyyüb'ün ayağını yere vurduğu zaman sadece soğuk bir su kaynağının ortaya çıktığını onu içtiğinde eski fiziki güzelliğine ve sıhhatine kavuştuğu (Razî, 1998: IX, 398; Beydavî, 1991: IV, 88; Âlusî, t.y.: XII, 208) veya bütün içsel / ruhsal ve bedensel hastalıklarının tümünden kurtulduğu anlaşılmaktadır (Beydavî, 1991: IV, 88; Âlusî, t.y.: XII, 207). Ancak Kur'an'da olmamasına rağmen bazıları Hz. Eyyüb'ün sağ ayağıyla vurduğunda serin, sol ayağı ile vurduğunda ise sıcak bir su kaynağın yerden kaynadığını, serin kaynaktan su içtiğini, sıcak kaynaktan da yıkandığını ifade etmişlerdir (Kuşeyrî, 2000: III, 106; Razî, 1998: IX, 398; Beydavî, 1991: IV, 88).

Bu ayetler (Sad, 39/41-43) suyun bir şifa kaynağı olduğunu ifade etmektedir. İbn Sina *el-Kanun fi'l-Tıbb* adlı eserinde suyun, maddesi bakımından çeşitli olduğunu ve suya karışan karışımlar ve ona baskın çıkan nitelikler yönünden farklılık arz ettiğini ve hangi suların hangi hastalıklara iyi geldiğini detaylı bir şekilde dile getirmektedir (t.y.: I, 98-99, 162).

Günümüzde suyun tedavi seçeneği olarak kullanıldığı yerler kaplıcalardır. Ancak kaplıcalar tamamlayıcı bir tedavi seçeneği olarak değerlendirilmektedir. Genel olarak kaplıca tedavisinin kronik hastalıklara uygun olduğu söylenmektedir. Özellikle romatizma, kronik bronşit ve karaciğer hastalığı olanlar en fazla kaplıcalardan istifade eden hastalardır.

Şu ayette de balın şifa kaynağı olduğu ifade edilir: *Rabbın bal arısına şöyle vah yetti: "Dağlardan, ağaçlardan ve kurdukları çardaklardan evler edin!" "Sonra her çeşit meyvelerden ye ve Rabbi'nin yollarına boyun eğerek koyul!" Onların karınlarından, içlerinden çeşit çeşit bir içecek çıkar ki onda insanlara bir şifa vardır. Şüphesiz bunda düşünen bir millet için elbette bir ibret vardır."* (Nahl, 16 /68- 69)

Abdullah İbn Mesud'dan rivayet edilen bir hadiste şifa konusunda bal Kur'an'la denkleştirilmiştir. Allah Resulü (s.a.) *"İki kaynaktan şifa ediniz: Bal ve Kur'an"* demiştir (İbn Mace, 3452 Tıbb, 1981). Kanaatimize göre bal maddî, Kur'an ise manevî hastalıkların şifadır. Balda da maddî hastalıklara şifa olması doğaldır. Çünkü arı ilaçlara kaynaklık eden bitkilerin meyve ve çiçeklerinden yemektir. Böyle arının çeşitli çiçeklerden bes-

lenmesi, balın kimyasını zenginleştirmektedir. İnsan balı yediğinde ondaki bu çeşitli ilaç kimyasalları vücuda yayılır ve hastalıkları yok eder, vücudu iyileştirir.

Sonuç olarak Kur'an, küfür, nifak, şüphe, şirk, kalp katılığı, riya, kibr, su-i zan, kin, haset, Dünya sevgisi gibi zaaf olarak sayılan manevî hastalıklara şifadır. Çünkü Kur'an'da asıl olarak hastalık insanın maneviyatını körleştiren, onu kemal yolunda alıkoyan ve ebedi saadetinden mahrum eden şeydir. Bu manevî hastalıklar da ruhsal hastalıkların temelini oluşturmaktadırlar. Bunların tedavi edilmesi ise büyük oranda ruhsal gerginlik, huzursuzluk ve hastalıkların ortadan kalkması demektir. Ancak zaman zaman maddi hastalıklar da Kur'an'la tedavi edilmiştir. Kanaatimize göre bunda iman olgusu büyük rol oynamaktadır. Çünkü Kur'an okunduğunda veya ayetleri taşıdığı anda Kur'an'a iman etmiş müminlerin bunun kendilerine şifa vereceğine dair kuvvetli inançları kendi üzerlerinde müspet bir etki sağlayarak vücutlarının kimyasına etki etmekte ve iyileşmelerini sağlamaktadır. Ancak yine de her konuda olduğu gibi bu konuda da Kur'an anlamını tahsis etmek doğru değildir. Bunda Allah'ın hususi bir etkisinin de olabileceğini, olağandışı durumların vuku bulabileceğini ihtimal dairesinde görmek lazımdır.

Kaynakça

- Abdel Halem, M.A.S. (1993). *Context and internal relationships: keys to quranic exegeses*. (Der.) Approachs to the Qur'an. New York: Routledge. 71- 98
- Alawi, Abdul Hayy. (1992). *The Qur'anic Concept of Mental Health*. (Der.) *Qur'anic Concept of Human Psyche*. Islamabad: International Institute of Islamic Thought and Institute of Islamic Culture. 87-97
- Âlusî, Ebü'l-Fadl Şihabuddin Mahmud. (t.s.). *Ruhü'l-Meanî fi Tefsiri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Sebi'l-Mesanî*. Beyrut: Dârü'l-Fikr.
- El-Cevherî, İsmail b. Hammad. (1990). *es-Sihah, Tacu'l-Luga ve Sihhu'l-Arabiyye*. Beyrut: Daru'l-İlmi lil Melayîn.
- Asim Efendi .(1305). *Kamus Tercümesi*, İstanbul: Rizeli Hasan Hami Efendi Neşri.
- Beydavî, Abdullah b. Ömer. (1991). *Envârü't-Tenzil ve Esrârü't-Te'vil (Min Haşiyeti Şeyhzâde)*. İstanbul: Hakikat Kitapevi.
- Beyhakî, Ebu Bekr Ahmed b. Husyn. (t.s.). *es-Sünenü'l-Kübra*, Beyrut: Dârü'l-Marife.
- Buharî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail. (1981). *Sahih*, İstanbul: Çağrı Yay.
- Dârimî, Ebu Muhammed, Abdullah b. Abdirrahman. (1981). *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Ebu Hayyân, el-Endulusî Muhammed b. Yusuf. (1983). *Bahrü'l-Muhit*, Beyrut: Darü'l-Fikr.
- El-Ahterî, Mustafa b. Şemsettin. (t.s.). *Ahteri Kebir*, İstanbul: Matbaa-i Amire.
- El-Hakim en-Nisaburî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh. (1990). *el-Mustedrek ala's-Sahihayn*, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye.

- Et-Tayyibî Ukkâşe Abdilmennân. (1992). *el-İstişfa bi'l-Kur'ân*, Kahire: Mektebetü't-Türasi'l-Arabi.
- İbn Balbân, Alâuddin Ali. *el-Ihsân fi Takribi Sahihi İbn Hibbân*, Beyrut: Müessesetu'r-Risâle.
- İbn Faris, Ebu'l-Huseyin Ahmed b. Zekeriya. (2001). *Mekayisu'l-Luga*, Beyrut: Dâru İhyâi Turasi'l-Arab.
- İbn Manzur, Cemaleddin Muhammed. (1997). *Lisânu'l-Arab*, Dâru İhyai Turasi'l-Arab, Beyrut.
- El-Curcanî, Şerif Ali b. Muhammed. (t.s.). *Ta'rifât*.
- El-Ezherî, Ebu Mansur Muhammed b. Ahmed. (1964). *Tehzibu'l-Luğa*, Kahire: Dâru'l-Misriyye.
- İbn Sina, Ebu Ali el-Huseyn b. Ali. (t.s.). *el-Kânun fi'Tıb*, Beyrut: Dâru'l-Fikr.
- İbn, Mace, Ebu Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî. (1981). *Sünen / Kitâbu't-Tıb*, İstanbul: Çağrı Yay.
- Ilyas, Ouazi Shamsuddin Md. (1992). *Dimension of Muslim Religiosity Measurement Considerations. (Der.) Qur'anic Concept of Human Psyche*. Islamabad: International Institute of Islamic Thought and Institute of Islamic Culture.
- İbn Düreyd. *Cemheretü'l-Luğa*, <http://www.alwaraq>.
- Kurtubî, Muhammed b. Ahmed. (1988). *Câmiü'l-Beyân li Âhkâmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l Kütübi'l-İlmiyye.
- El-Han, Mustafa Said. (2006). *el-Bur'hân fi'l-İstişfâi bi's-Sünneti ve'l-Kur'ân*, Dımaşk: Dâru İbn Kesîr.
- Kuşeyrî, Ebü'l-Kasım Abdülkerim. (2000). *Tefsirü'l-Kuşeyri (Letaifü'l-İşarat)*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Kutub, Seyyid. (1981). *Fî Zilâli'l-Kur'ân*. Kahire: Dâru's-Şurûk.
- Muslim, Ebu'l-Huseyin, b. Haccâc. (1981). *Sahih / Cum'a*, İstanbul: Çağrı Yay.
- Darimî, Ebu Muhammed, Abdullah b. Abdîrrahman. (1981). *Sünen*, İstanbul: Çağrı Yay.
- Malik b. Enes. (1981). *Muvatta / Kelam*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Ahmed b. Hanbel. (1981). *Musned*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Nisâburî, Nizamüddin el-Hasen b. Muhammed b. Hüseyin. (t.y.). *Ğarâibü'l-Kur'ân ve Reğâibü'l-Fur'kân*, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Razî, Fahreddin. (1998). *et-Tefsirü'l-Kebir*, Beyrut: Dâru İhyai't-Türasi'l-Arabi.
- Reşit, Rıza, *el-Menâr*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Şatibî, İbrahim b. Musa. (2004). *el-Muvafakat fi Usûl's-Şeri'a*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre. (1981). *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yay.
- Yazır, Muhammed Hamdi. (1979). *Hak Dini Kur'ân Dili*, İstanbul: Eser Neşriyat.